

УТВЪРДИЛ:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: славянски филологии

Специалност: (код и наименование)

СЛС	1	1	0	1	0	5	2	1
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

Славянска филология

Магистърска програма: (код и наименование)

--	--	--	--	--	--	--	--	--

.....

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина

К	3	4	2
---	---	---	---

 :

История на българския език

Преподавател: Г. Ганева

Асистент:

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	45
	Семинарни упражнения	15
	Практически упражнения (хоспетиране)	
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	
	Научно есе	
	Курсов учебен проект	
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	60
Обща извънаудиторна заетост		60
ОБЩА ЗАЕТОСТ		120
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		2
ОБЩО ЕКСТ		4

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
1.	Workshops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати)	
2.	Участие в тематични дискусии в часовете	20%
3.	Демонстрационни занятия	
4.	Посещения на обекти	
5.	Портфолио	
6.	Тестова проверка	20%
7.	Решаване на казуси	
8.	Текуща самостоятелна работа /контролно	20%
9.		
10.		
11.		
12.	Изпит	40%

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът по история на българския език проследява и обяснява разволя на нашия език от времето на първоначалното заселване на нашите предци през VI в. до наши дни. Условно курсът е разделен на два части: историческата фонетика и историческа морфология. Целта на тази учебна дисциплина е да предложи едно възможно обяснение на съвременното състояние на българския език с неговата книжовна норма и диалектно разнообразие. В курса се показва, че съвременният български език се е оформил в резултат от продължителен езиков разволя, а настъпилите исторически промени се дължат главно на вътрешносистемни причини. Българският език се съпоставя с останалите славянски езици, за да се открият онези езикови процеси, които са предопределили облика на съвременния ни език.

По време на семинарните занятия студентите биват запознавани с откъси от текстове, за които традиционно се смята, че отразяват настъпилите промени в говоримия български език.

Предварителни изисквания:

Студентите трябва да имат познания по съвременна българска фонетика и граматика и по старобългарски език и сравнителна граматика на славянските езици.

Очаквани резултати:

Студентите да познават основните исторически процеси и развойни тенденции, които определят спецификата на съвременния български език и го отличават от останалите славянски езици.

¹ В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	Предмет и задачи и извори за историята на българския език. Периодизация на българската езикова история. Българският език като славянски и балкански език.	3
2	Произход на старобългарските гласни и съгласни.	3
3	Промени с еровите гласни в зависимост от позицията им в границите на фонетичната дума. Последици от изпадането на слабите ерове. Смесване на еровете – причини и резултати. Застъпници на еровите гласни в българските диалекти – обяснение на развоя.	4
4	Промени с назалните гласни: назализация, деназализация, т.нар. разложен назализъм. Рефлексите на носовите гласни в съвременните български диалекти. Графично и фонетично смесване на носовките.	3
5	Възникване на нова поствокална и постконсонантна йота в българските говори. Замяна на резултатите на старата праславянска йотация с новата.	2
6	Промени с ятовата гласна. Ролята на т.нар. ятов преглас за оформянето на новобългарското диалектно членение.	3
7	Развоят от синтетизъм към аналитизъм. Обяснения за причините и същността на процеса. Относителна хронология на процесите на изпадане на падежите. Последици от развоя към аналитизъм.	3
8	Прегрупиране на склонението по родов признак: общи положения. Старобългарските склонитбени типове при съществителните имена. Произход и развой на новобългарските окончания за множествено число при съществителните. Възникване на бройната форма на съществителните имена.	4
9	История на формите на прилагателните имена в българския език. Прости и сложни форми на прилагателните, следи от старата сложна форма в българския език. Новите сравнителни и превъзходни степени на прилагателните.	2
10	Категорията определеност в историята на българския език. Възникване на определено склонение при съществителните имена. Троен член и остатъци от склонен член в българските диалекти.	2
11	История на местоименната система в българския език: промени при личните, притежателните, показателните, въпросителните и относителните местоимения.	4
12	Старобългарските граматически основи за вид и време. Възникване и изграждане на трето новобългарско спрежение. Развой на окончанията на сегашно време.	3
13	История на аориста и имперфекта. Старобългарските и новобългарските аористни типове. Унифициране на аористните и на имперфектните окончания. Смяната на формообразуващата основа на имперфекта като последица от трансформацията и обогатяването на българската темпорална система.	3
14	Изграждане на парадигмите на следходните времена в българския език: бъдеще време, бъдеще предварително, бъдеще в миналото и бъдеще предварително в миналото. Диалектни разновидности при формите на следходните времена.	2
15	Развой на неличните форми в българския език – деятелни и страдателни, сегашни и минали причастия, инфинитив и супин. Възникване на миналото несвършено деятелно причастие.	2
16	Модалната система на българския език. Развой на формите на повелителното и	2

условното наклонение. Граматикализация на евиденциалността.

Семинарни упражнения

№	Тема:	Хорариум
1.	Анализ на старобългарски евангелски текстове от Савината книга.	2
2.	Анализ на среднобългарски текст – Троянската притча (по Ватиканския препис).	4
3.	Анализ паметник от XV в. – влахо-български грамоти.	4
4.	Анализ на текст от XVI в. – Чергедски молитви.	1
5.	Анализ на текстове от Троянския дамаскин от XVII в.	2
6.	Анализ на новобългарски диалектни текстове.	2

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	Периодизация на българската езикова история.
2	Българският език като славянски и балкански език.
3	Произход на старобългарските гласни и съгласни.
4	Промени с еровите гласни. Последици от изпадането на слабите ерове.
5	Смесване на еровете. Застъпници на еровите гласни в българските диалекти.
6	Промени с назалните гласни.
7	Смесване на носовките.
8	Новата йота в историята на българските говори.
9	Промени с ятовата гласна. Т.нар. ятов преглас.
10	Развоят от синтетизъм към аналитизъм.
11	Прегрупиране на склонението по родов признак и организация на старобългарските склонитбени типове.
12	Развой на съществителните имена от мъжки род.
13	Развой на съществителните имена от женски род.
14	Развой на съществителните имена от среден род.
15	История на формите на прилагателните имена.
16	Категорията определеност в историята на българския език.
17	Промени при личните местоимения.
18	Промени при притежателните местоимения.
19	Промени при показателните и въпросителните местоимения.
20	Промени при относителните местоимения.
21	Старобългарските и новобългарските граматически основи за вид и време.
22	Изграждане на парадигмата на сегашно време в българския език.
23	История на аориста.
24	История на имперфекта.
25	Изграждане на парадигмите на следходните времена в българския език.

26	Развой на деятелните причастия.
27	Развой на страдателните причастия, инфинитива и супина.
28	Развой на формите на повелителното и на условното наклонение.
29	Поява на модуси на изказване на действието (евиденциалност). Новото елово причастие.

Библиография

Основна:

А. Тотоманова, М. Димитрова, Г. Ганева. История на българския език (електронен курс с упражнения, тестове и интерактивен практикум на <https://e-medievalia.uni-sofia.bg/>)

И. Харалампиев. Историческа граматика на българския език. Велико Търново, 2001.

К. Мирчев. Историческа граматика на българския език. София, 1978.

А.Тотоманова. Из българската историческа фонетика. София, 2014.

А.Тотоманова. Из историята на българския език. Сборник статии. София, 2009.

Г. Ганева. История на граматическите основи, София, 2018.

Т. Славова. Старобългарски език. София, 2017.

И. Добрев, Ж. Икономова, А.-М. Тотоманова. Старобългарски език за X клас на НГДЕК. София, 1983.

Ж. Икономова, И. Добрев, А.-М. Тотоманова. Старобългарски език за XI клас на НГДЕК. София, 1985.

А.-М. Тотоманова, И. Добрев, Ж. Икономова. Старобългарски език за XII клас на НГДЕК. София, 1986.

Георги Герджиков. Избрани студии и статии по езикознание. Съставител К. Алексова. София, 2013.

Петър Илчев. Статии по палеославистика. Съставители А. Тотоманова и Т. Славова. София, 2018.

Иван Добрев. Избрани трудове по медиевистика: юбилеен сборник по случай 80-годишнината на чл.-кор. проф. дфн. Иван Добрев. Съставители Т. Славова, А.-М. Тотоманова, М. Димитрова, Л. Ненова. София, 2018.

Допълнителна:

Ст. Младенов. История на българския език. София, 1979.

Б. Цонев. История на българския език, т.1-3. София, 1983–1985.

Г. Герджиков. Преизказването на глаголното действие в българския език. София, 1984.

Г. Ганева. Модални значения възможност и вероятност в българската езикова история. София, 2023.

Дата: 02.10.2024

Съставил:
гл. ас. д-р Гергана Ганева

Програмата е приета на заседание на Факултетния съвет (протокол 10 / 12.11. 2024 г.)